

Podobe je risalo spoštovanje

Če boste spregovorili o Prešernu, se bo Miha Maleš, naš znani slikar in grafik, rahlo zdrznil in v očeh se mu bodo zasvetile iskrice kot odsev velike ljubezni do našega največjega pesnika. Prebiral ga je že v rani mladosti in ga nosil v sebi skozi vso trnovo pot življenja, dokler v njem ni dozorelo spoznanje, da ga z njim veže nekaj skupnega in da mora čustva, ki ga vznemirjajo ob prebiranju pesmi, preliti na papir v likovni podobi.

»Ilustriram osebno občutje in razpoloženje, ki me prevzame ob prebiranju besedila,« je nekoč izjavil in tako razkril skrivnost njegovih številnih ilustracij, ki pa se

Miha Maleš

niso nanašale samo na Prešerna. »Kdaj ste naredili prvi pesnikov portret?«

»To je bil lesorez leta 1922, ko sem posebej vneto prebiral njegove pesmi in sem svojo ljubezen do Prešerna izrazil na takšen način. Ta je tudi najmanj znan naša javnosti,« je počasi povedal danes 80-letni slikar, ki živi v Vošnjakovi ulici v Ljubljani, rahlo bolan, vendar dovolj čil za pogovor.

Dotlej so Slovenci poznali samo znani Goldsteinov portret, a Miha Maleš si je Prešerna drugače zamisljal, zlasti v tistih letih, ko je brskal po njegovih poteh in sledih skupaj z dr. Francetom Kidričem. Med drugim je obšel tudi vse kraje, ki jih je Prešeren kdajkoli obiskal, da bi kar se da verno občutil in razumel njegove misli, nanizane v poeziji. Povezal se je tudi s Finžgarjem, z umetnostnim zgodovinarjem dr. Dobido in dru-

gimi »prešernoslovci«. Tako je nastal njegov drugi portret pesnika, ki je izšel v publikaciji »Slovenski možje«, izdala pa ga je Mohorjeva družba.

Miha Maleš je bil sila ploden slikar in grafik, vaje trdega življenja in borbe za obstoj. Z grenkobo se spominja svojega otroštva in rane mladosti, ko je moral komaj desetleten zdoma k stari materi v Godič, kajti domačija v Kamniku je šla na boben. Očeta je pokopal alkohol, mater tuberkuloza. Ostalo je sedem otrok...

»Pregnali so me kot psa, še obleko, ki sem jo imel na sebi, so mi prodali,« se je v mislih zavrtel za sedemdeset let nazaj in v njegovih očeh je bilo slutiti gnev in žalost. Spomina na tista neizprosna leta bede in ponižanj tudi čas in uspehi niso mogli izbrisati.

Celo njegovo risanje – venomer sem kaj čečkal, je rekel – so tisti krat znali blatiti in se posmehovati revnemu in bosonogemu fantu. A zlomiti ga ni moglo nobeno gorje.

»Volja me je vseskozi držala pokonci,« je bruhnilo iz njega, kakor da bi hotel potlačiti v sebi podobo svoje nesrečne mladosti.

In prav železna volja, ne nazadnje tudi nadarjenost in vera vase so ga gnali na študij najprej v Ljubljano, nato v Zagreb in v Praho, kjer se je mladi slikar in grafik začel razcvetati kot roža, ki jo dobro zalivaš. Utrl si je pot med umetnike tedanjega časa in ko se je vrnil v Ljubljano, se je vrgel v delo z vso ihto. Sodeloval je pri raznih časopisih kot ilustrator in opremljevalec, se posvetil še slikanju in leta 1930 je skupaj s prijateljem celo odprl Likovni salon.

»Kakšna je bila Ljubljana v tistih časih?«

»Kot mesto je bila lepša kot danes. Srce Ljubljane je zame še danes Prešernov spomenik. Kipar Zajc, ki ga je bil ustvaril, je bil moj dober prijatelj. Ah, kje so tisti časi,« ga je prevzela nostalgija, nakar je pripovedoval, kako so se umetniki vsak dan srečevali v kavarni na drugi strani Ljubljane – tam, kjer je danes nek brezdušen pohištvni salon.

Slikar ima za seboj 80 let življenja in 60 let plodnega ustvarjanja. Večji del svojih del je poklonil rodnemu Kamniku, četudi ga na Kamnik vežejo nič kaj prijetni spomini. A Gorenjska je njemu najbolj pri srcu. Najrajši hodi v Radovljico, kjer je še lansko poletje veliko delal.

»Naredil sem vrsto šopkov. Ne vem, zakaj so mi bili tako pri srcu,« je bolj zase kot zame mrmral možakar in mežikal skozi okno ateljeja v toplo zimsko sonce, v katerem so se bahavo svetlikale njegove Kamniške Alpe. Čopiči so bili suhi, paleta oprana, stajalo spravljenost. Slikar je počival. Čaka na pomlad, na poletje,« je pripomnila njegova žena Olga, ki mi je z veseljem izročila grafike, da bi jih objavili v naših Dogovorih. Da bi tale zapis tudi končala vsaj s Prešernovim imenom, naj zapišem, da je Miha Maleš pred štirimi leti dobil Prešernovo nagrado, ki mu je posebej pri srcu, četudi se mu nagrad in priznanj ne manjka. A kar je povezano z imenom velikega slovenskega genija, mu je vse svetinja.

ALBINA ADAMIČ

LJUBLJANA – SKRITA, NEZNANA

Tukaj je nastala pesem »Strunam«

Tale paviljon, kakršnih so nešteto zgradili na začetku prejšnjega stoletja po vrtovih slovenskih plemiških in meščanskih hiš, ni sicer nobena posebna arhitektonska umetnina, čeprav je postal zaradi podiralne strasti ljudi našega stoletja posebnost in redkost svoje vrste ter dandanes osamljeno priča o neki izgubljeni kulturi vrtnih navad nekdanjih ljudi.

Eden izmed zadnjih je; že ob bežnem pogledu čez zid Krakovske ulice, kjer stoji, se lahko prepričamo, da kmalu tudi tega ne bo več. Pa ga bo škoda, saj poleg vsega prej omenjenega skriva še eno, komajda znano, za nas pa vendarle pomembno pričevanje: v hiši, na katere vrtu stoji, je nekoč prebivala Nollyjeva družina, katere hči je bila znana ljubljanska lepota, znana gledališka pevka in glasbenica. Imela je navado, da je ob večerih posedala – sama ali pa tudi ne – v vrtnem paviljonu, igrala na citre in pela. Ko se je pesnik France Prešeren nekega takega večera, na poti iz Bergantove gostilne v Trnovem proti mestu, ustavil ob zidu Krakovske ulice, jo je dolgo poslušal in v tistih izgubljenih minutah izgubljene preteklosti je nastala še danes živa pesem »Strunam«. Pozabljena, propadajoča priča velikega pesnikovega pričevanja.

(FOTO: VLADO VIVOD)

PRI NAS IN PO SVETU

Vedno zanimiv Prešeren

Ob dneh, ko spet praznujemo obletnico smrti našega največjega poeta dr. Franceta Prešerna, se namesto že običajnih in znanih stvari iz njegovega dela in življenja skušajmo povprašati, koliko različnih izdaj s Prešernovimi deli je doslej pravzaprav izšlo. Že vnaprej je to silno težko, celo nemogoče oceniti. Celotno v Narodni in univerzitetni knjižnici bi se morali potruditi, če bi hoteli približno natančno odgovoriti na to vprašanje. Edino, kar so nam lahko svetovali, je bilo, naj natančno pregledamo njihove nadvse obsežne kataloge pod abecednim kazalom, kjer je zapisano Francé Prešeren.

Že iz šole vemo, da je naš romantični pesnik svoja dela objavljaval v Kranjski čbelici, pa v Ilirskem listu in nemara še kje. Čisto natančno o tem pravzaprav govori komaj katera knjiga o slovenski književnosti; podatki se od ene do druge za odtenek razlikujejo.

O Prešernu še ne vemo vsega

Našli pa smo ogromno podatkov, od katerih bomo navedli samo nekaj najbolj znamenitih. Še enkrat pa moramo žal povedati, da popolnoma natančno odgovoriti na vprašanje, koliko izdaj Prešernovih del je bilo doslej natisnjenih doma in po svetu, v slovenskem, nemškem jeziku ter v prevodih, ni mogoče zanesljivo odgovoriti.

Ne upošteva je originale in bibliofilske zbirke, nosi najstarejši datum knjižica Kerst pri Savizi, povest v verzih, ki je izšla v Ljubljani leta 1836 in jo imajo v univerzitetni knjižnici. Leta 1914 je pod Pintarjevim uredništvom izšlo Zbrano delo doktorja Franceta Prešerna. Samostojna izdaja njegovih poezij datira iz leta 1847.

Zanimiv je tudi podatek, da imajo v univerzitetni knjižnici izdajo Prešernovih Gazel, ki so izšle v Ilirskem listu že leta 1833. Pod uredništvom

Josipa Stritarja so leta 1866 izšle »Pesmi Franceta Prešerna s pesnikovo podobo in životopisom«, pa kasneje v letu 1866 še ena izdaja poezij.

Čas med obema vojnama je bil, kar zaveda izdaje Prešernovih del, tudi precej plodovit. Skorajda ni leta, ko ne bi izšlo nekaj izpod pesnikovega peresa ali nekaj o njem. Zelo je bilo zanimivo leto 1937, ko je samostojno izšel Sonetni venec z linorezi Mihe Maleša. O osebnosti dr. Franceta Prešerna je poglobljene študije med obema vojnama napisal tudi naš znani slavist dr. France Kidrič.

Čas po drugi svetovni vojni je spet nabit z novimi izdajami Prešernovih del, nekaj pod uredništvom Avgusta Pirjevca in Jožeta Glonarja, pa izpod redakcijskega peresa Janka Kosa in seveda najbolj podrobno pod uredništvom Antona Slodnjaka. Med zadnjimi izdajami Prešernovih poezij je lanska, tudi pod uredništvom Antona Slodnjaka in v založbi Mladinske knjige. Prav posebno poglavje so Prešernove nemško pisane pesmi, ki so sem ter tja doživele nekaj izdaj v originalu in prevodu.

Tudi v kitajščini

Posebno poglavje so prevodi Prešernovih pesmi. Med najboljšimi, ki so izšli, je nemški prevod izpod peresa pesnice Lily Novy med obema vojnoma. V nemščino so ga sorazmerno največ in najboljše prevajali. Seveda

Dva izmed Maleševih portretov Franceta Prešerna. Prvi portret (profil) je iz leta 1922, drugi pa iz leta 1923.

je preveden v vse slovanske jezike in zadnji datum ruskega prevoda nosi letnico 1977, prevod pa je izšel v Kijevu. Kot največjo prevodno znamenitost pa narodna in univerzitetna knjižnica hrani zbirko Prešernovih pesmi, ki je izšla v Pekingu v kitajskem jeziku v prevodu Čan Čija in Sue Čje Cin.

Glede na vse izdaje, za katere bi približno rekli, da jih je na stotine, lahko trdimo, da je Prešeren vedno zanimiv, pa ne zato, ker bi bil največji pesnik, temveč zaradi velikanske razsežnosti njegovega umetniškega izročila.

TADEJ BRATOK